

Zwemlessen en -activiteiten voor mensen met een beperking

In de periode juli-september 2018 verzamelde Mulier Instituut gegevens bij 384 zwembaden, zwemscholen en verenigingen over hun zwemlessen en -activiteiten voor mensen met een beperking. Resultaten zijn verwerkt in dit zwemspecifieke onderzoeksverslag, opgemaakt vanuit de Nationale Raad Zwemveiligheid en het project NL Zwemveilig. [Wat onder meer blijkt:](#)

- 1** bij 90 procent van zwemorganisaties zwommen in het voorgaande jaar mensen met een beperking, met gemiddeld 93 deelnemers per organisatie.
- 2** 83 procent van de zwemmers met een beperking neemt deel aan reguliere zwemlessen (ABC) en 72 procent aan overige zwemactiviteiten.
- 3** qua type beperking gaat het vaak om kinderen met gedragsproblemen (zoals ADD, ADHD of een vorm van autisme; 80%) of kinderen/volwassenen met een motorische beperking (67%) die actief zijn in het zwembad.
- 4** door zwemorganisaties wordt verschillend gedacht over zwemveiligheid van mensen met een beperking in relatie tot zwemdiploma's en -certificaten.
- 5** de belangrijkste factoren voor succesvol aanbod zijn: extra begeleiding en aandacht voor mensen met een beperking; goede sfeer en draagvlak; goede en betrokken instructeurs; een goed netwerk en samenwerking.
- 6** 87 procent van de zwemorganisaties ervaart drempels bij de organisatie van aanbod voor mensen met een beperking. Dit ligt met name op het terrein van te weinig (gekwalficeerde) instructeurs, de accommodatie en te weinig financiën (zowel vanuit de zwemorganisatie als vanuit ouders).
- 7** de bereidheid om meer zwemmers met een beperking te verwelkomen is groot, waarbij er met name ondersteuning gewenst is wat betreft opleidingsmogelijkheden voor zweminstructeurs en het vinden van subsidies.

Onderzoeksopzet

In opdracht van het programma Grenzeloos actief heeft Mulier Instituut onderzoek verricht onder sportorganisaties naar hun aanbod voor mensen met een beperking. Het onderzoek richt zich op hoe sport- en beweegaanbod is georganiseerd en wat succesfactoren en knelpunten zijn. Het onderzoek is uitgevoerd middels een online enquête onder sportverenigingen, onder fitnesscentra en onder zwemorganisaties. Zwemorganisaties zijn benaderd via het netwerk van de Nationale Raad Zwemveiligheid. De online vragenlijst is ingevuld door 407 sportverenigingen, 384 zwemorganisaties en 172 fitnesscentra. De analyses zijn uitgevoerd door Mulier Instituut en de uitkomsten zijn in een onderzoeksrapport uitgewerkt.¹

In dit beknopte onderzoeksverslag ligt de focus op het beschrijven van de belangrijkste zwemspecifieke resultaten, waarbij enkele aanvullende analyses door het Mulier Instituut zijn uitgevoerd om een onderscheid te kunnen maken tussen zwemlessen en de overige zwemactiviteiten. Met dit verslag kunnen zwembadmanagers en beleidsmakers in de zwembranche speerpunten bepalen om het sportaanbod voor mensen met een beperking (verder) te verbeteren. Met name de geconstateerde succesfactoren, belemmeringen en gewenste ondersteuning bieden daarvoor concrete aanknopingspunten. De uitwerking is gemaakt door Jarno Hilhorst (projectmanager) en Judith van Driel (projectmedewerker) gekoppeld aan het project NL Zwemveilig, dat wordt gecoördineerd door de Nationale Raad Zwemveiligheid.

¹ Stam, W. van, Brandsema, A., Jonge, M. de, Maasdam, S., & Lindert, C. van (2018). De organisatie van sportaanbod voor mensen met een beperking: stand van zaken bij sportverenigingen, zwemorganisaties en fitnesscentra. Utrecht: Mulier Instituut. Zie [hier](#) in de Kennisbank Zwemonderwijs.

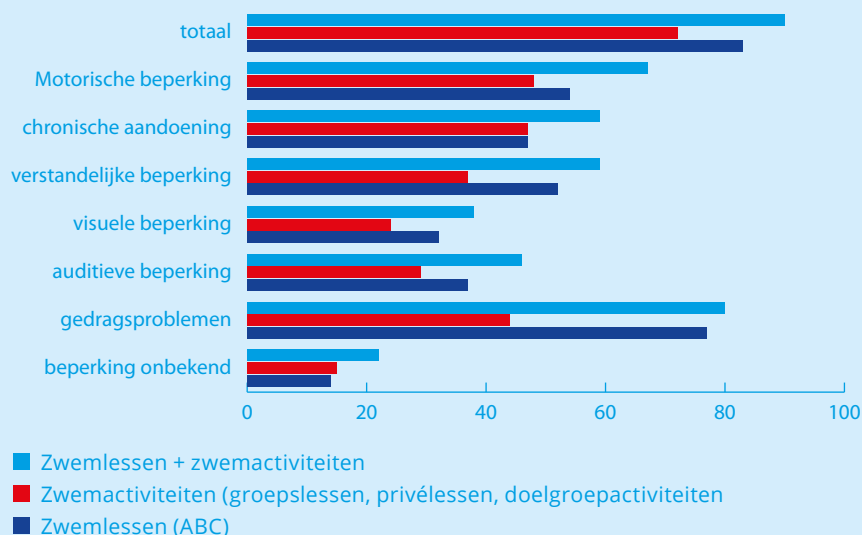
Zwemaanbod en -deelname

Bij 90 procent van de bevroegde zwembaden, -scholen en -verenigingen hebben mensen met een beperking in voorgaande jaar deelgenomen aan zwemlessen en/of -activiteiten. Zwemorganisaties geven gemiddeld aan dat 7 procent van al hun zwemmers bestaat uit mensen met een beperking. Het gaat gemiddeld om 93 personen per organisatie. Bij zwemorganisaties zwemmen relatief veel mensen met een beperking vergeleken met sportverenigingen en fitnesscentra.

Bij 83 procent van de zwemmers met een beperking gaat het om deelname aan zwemlessen (ABC) en bij 72 procent gaat het om overige zwemactiviteiten (zoals groepslessen, privélessen of doelgroepactiviteiten (figuur 1). Bij zwemlessen komen alle

typen beperking in grote mate voor, maar met name kinderen met gedragsproblemen (80%) of een motorische beperking (67%) zijn bij de meeste zwemorganisaties wel te vinden. Bij andere zwemactiviteiten zijn een motorische beperking en een chronische aandoening (met name bij volwassenen) de meest voorkomende beperkingen (figuur 1). Het merendeel van de ondervraagde zwembaden geeft daarnaast aan dat mensen welkom zijn om bij het recreatief 'vrij' zwemmen zonder begeleider (wel met diploma A) te komen zwemmen.

Zwemorganisaties met deelnemers met een beperking

Figuur 1. Percentage zwemorganisaties met deelnemers met een beperking, tevens uitgesplitst in deelname aan zwemles of zwemactiviteiten en type beperking

Aanpassingen

Zwemorganisaties hebben vaak één of meerdere aanpassingen gedaan in hun aanbod voor mensen met een beperking: aangepaste groepsgrootte (50%), aangepast aantal begeleiders en instructeurs (46%) en aangepaste watertemperatuur (42%) zijn de meest voorkomende aanpassingen. Slechts een kwart (26%) van de zwemorganisaties waar mensen met een beperking zwemmen heeft geen aanpassingen gedaan. Zwemverenigingen (48%) geven vaker aan dat zij geen aanpassingen hebben gedaan dan zwembaden (20%) en zwemscholen (17%).

Aandeel kinderen met een beperking in Nederland

In Nederland hebben in totaal 3,5 procent van de kinderen 0-17 jaar een beperking en 5,6 procent heeft gedragsproblemen (zoals ADD, ADHD, autisme). Gesteld kan worden dat er per 100 kinderen 6 tot 9 zijn, waarbij is vastgesteld dat ze een beperking of gedragsprobleem hebben. Qua beperking kan een uitsplitsing gemaakt worden naar verstandelijk (60%), lichamelijk (26%), zintuigelijk (14%) en meervoudig (9%).

Bij volwassenen liggen die verhoudingen wat anders en zijn er meer mensen met lichamelijke beperkingen (6%) en relatief veel mensen met chronische aandoeningen (32%).

Bron: Lindert, C. van, Brandsema, A., & Berg, L. van den (2017). Sportdeelname mensen met een beperking in 8 factsheets. Klik [hier](#)

‘6 tot 9 kinderen per 100 hebben een beperking’

Wel of geen specifiek aanbod?

Ongeveer de helft (49%) van de zwemorganisaties heeft specifiek aanbod voor één of meerdere groepen met een beperking, 51 procent heeft geen specifiek aanbod. Veel zwemorganisaties bieden apart zwemles aan (ABC) of hebben aparte zwemactiviteiten voor mensen met een beperking (tabel 1). De meeste organisaties hebben geen speciale uren ‘vrij zwemmen’ voor mensen met een beperking. Zoals eerder aangegeven kunnen mensen met een beperking vaak gewoon terecht tijdens de reguliere ‘vrij zwemuren’ als zij in het bezit zijn van zwemdiploma A.

Specifiek zwemaanbod

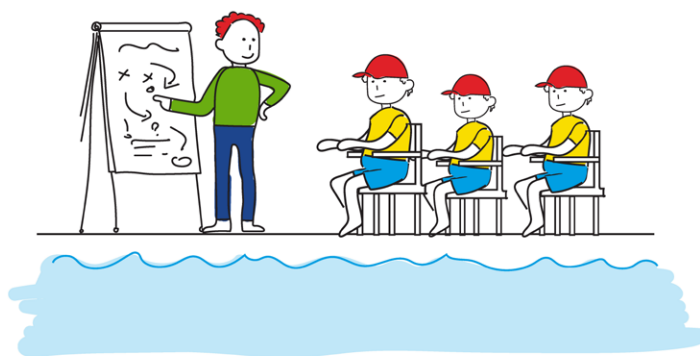
	Motorische beperking	Chronische aandoening	Verstandelijke beperking	Visuele beperking	Auditieve beperking	Gedragsprobleem
Wij bieden apart zwemles (ABC) aan voor mensen met een beperking	39	28	49	43	37	42
Wij hebben aparte zwem-activiteiten (excl. zwemles) voor mensen met een beperking	38	48	36	30	24	19

Tabel 1. Mate waarin zwemles en -activiteiten apart voor mensen met een beperking bij zwemorganisaties worden aangeboden, naar beperking (in procenten, meer antwoorden mogelijk)

Gevraagd: gekwalificeerde zweminstructeurs

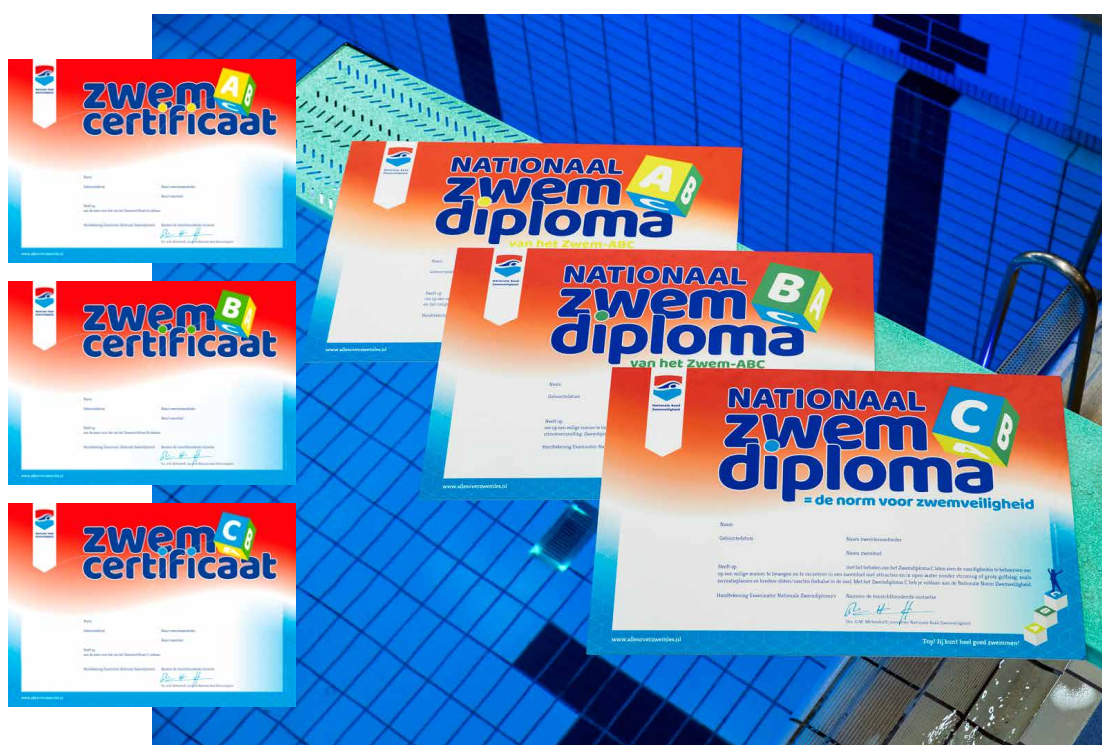
Ruim de helft van de zwemorganisaties (56%) heeft één of meer speciaal opgeleide/ gekwalificeerde instructeurs voor mensen met een beperking. In het algehele onderzoeksrapport is dit vergeleken met sportverenigingen en fitnesscentra. Bij sportverenigingen ligt dit op 16 procent en bij fitnesscentra op 40 procent. De zwemorganisaties zetten ze met name in bij de lessen/activiteiten (56%) en minder tijdens het vrij zwemmen (10%).

Het hebben van voldoende specifiek opgeleid kader voor mensen met een beperking is een belangrijk knelpunt. Zwemverenigingen (60%), zwembaden (25%) en zwemscholen (27%) geven aan dat zij onvoldoende gekwalificeerde trainers/begeleiders tot hun beschikking hebben. Daarbij geeft 44 procent van de zwemorganisaties aan dat het werven en behouden van geschikte zweminstructeurs het belangrijkste knelpunt is en dat dit juist noodzakelijk is voor het verwelkomen van mensen met een beperking en het opzetten van passend aanbod.

Zwemveiligheid en plezier als doel en motief

Zwemveiligheid van mensen met een beperking wordt door zwemorganisaties gezien als zowel doel als motief: 39 procent van de organisaties vindt het behalen van een zwemdiploma daarbij wel degelijk relevant¹ en 34 procent vindt het plezier bij meedoen meer relevant. Zie ook figuur 2. Verder geven veel zwemorganisaties (83%) aan dat zij mensen met een beperking kunnen leren zwemveilig en zelfredzaam te worden in het water, ook als iemand niet kan voldoen aan de eisen van zwemdiploma A. Hierop aansluitend geeft 12 procent aan dat ze mensen met een beperking, die niet voldoen aan de landelijke eisen van zwemveiligheid (ABC), niet zwemveilig vinden. Zoals eerder duidelijk werd doen er relatief meer mensen met een beperking mee aan zwemlessen dan aan overige activiteiten in het zwembad. 38 procent van zwemorganisaties geeft aan dat er na de zwemlesperiode voor hen vaak geen passend aanbod is om met plezier te blijven zwemmen. 33 procent geeft aan dat dit wel het geval is.

1 Lees [hier](#) het verhaal over Tygo die toch zijn A- en B-diploma haalde. Lees [hier](#) de casestudy uit 2017 vanuit Hogeschool Windesheim over de waarde van het zwemdiploma voor een kind met een beperking.

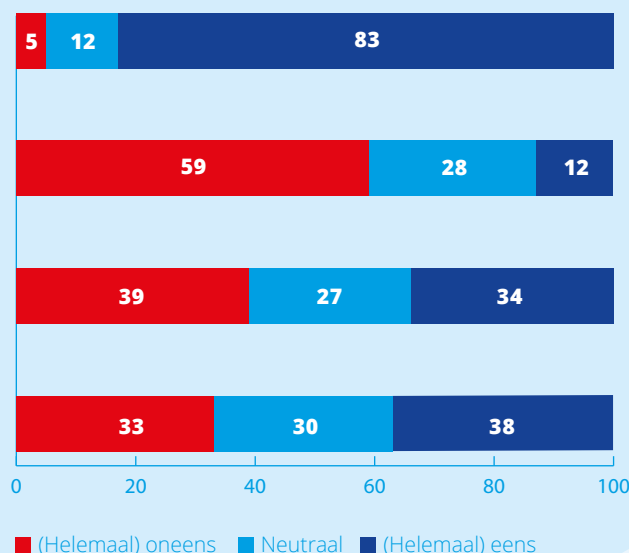
Meningen over zwemaanbod en zwemveiligheid

Ook als iemand met een beperking niet kan voldoen aan de eisen van zwemdiploma A, dan kunnen wij ze leren om zwemveilig en zelfredzaam in water te worden

Mensen met een beperking met een zwemcertificaat vind ik niet zwemveilig; zij voldoen niet aan alle eisen die landelijk zijn gekoppeld aan zwemveiligheid.

Een zwemdipoma vind ik voor mensen met een beperking niet zo relevant; plezier bij meedoen staat centraal.

Voor mensen met een beperking is na de zwemlesperiode vaak geen passend vervolgaanbod om met plezier te blijven zwemmen.

Figuur 2. Verdeling van antwoorden op stellingen over zwemaanbod voor en zwemveiligheid van mensen met een beperking (in procenten)

Praktijkvoorbeeld Wedex Eindhoven:

“Vrolijk speelgoed als lesmateriaal, het houdt de aandacht vast”

Een beperking kan een extra drempel zijn bij het leren zwemmen. De instructeurs van Wedex Zwemscholen zijn specialisten in het geven van zwemlessen aan kinderen met een functiebeperking. Uit de hele regio komen kinderen uit de doelgroep naar Zwembad De Berkt in het Brabantse Veldhoven en Zwem- en sportcentrum Eikenburg in Eindhoven. Van kinderen met ADHD tot kinderen in een rolstoel, zo'n 140 elke week. Het vraagt engelengeduld, maar: “Je moet trots zijn op elk stapje vooruit.”

Lees [hier](#) meer.

Succesfactoren

Om mensen met een beperking te verwelkomen en te behouden geven zwemorganisaties aan goede sfeer en draagvlak (14%), extra begeleiding en aandacht voor mensen met een beperking (14%), en het vinden van goede en betrokken instructeurs (12%) de belangrijkste succesfactoren zijn.

Voor het opzetten van sportaanbod worden bovenstaande factoren ook genoemd en als aanvulling daarop geeft 13 procent van de zwemorganisaties aan dat een goed netwerk en samenwerking van belang is.

Belemmeringen

Het merendeel van de zwemorganisaties (87%) ervaart belemmeringen bij het organiseren van sportaanbod voor mensen met een beperking, met name op het gebied van instructeurs (53%), accommodatie (38%) en financiën (32%). Wat betreft de belemmering instructeurs zijn het met name kleine ¹ (57%) en middelgrote (54%) zwemorganisaties die belemmeringen ervaren vergeleken met grote zwemorganisaties (32%). Preciezer kijkend naar de belemmering instructeurs blijkt dat het bijna altijd

¹ Kleine zwemorganisaties (≤ 100 sporters), middelgrote (101-999 sporters) en grote zwemorganisaties (≥ 1000 sporters)

betekent dat er te weinig (gekwalficeerde) instructeurs zijn die het sportaanbod kunnen opzetten en begeleiden. Bij de belemmering financiën is de achtergrond divers. Het gaat regelmatig om te weinig financiële middelen om aangepast aanbod op te zetten, maar het gaat ook regelmatig om de investering die te weinig rendement oplevert, om te weinig middelen voor cursussen/trainingen voor instructeurs en om onvoldoende financiële middelen bij de mensen met een beperking (of hun ouders). Er is ook een verschil te zien tussen verschillende doelgroepen. Voor mensen met een lichamelijke beperking wordt de accommodatie/aanbod/materialen relatief vaak (40%) als belemmerend ervaren en voor de doelgroep verstandelijk beperkten en gedragsproblemen vormen financiën relatief vaak een belemmering (35% en 37%). Naast bovenstaande factoren lijkt ook het ontbreken van passende zwemactiviteiten (buiten de zwemles om) een relevante belemmering voor mensen met een beperking (zie figuur 2).

Mogelijkheden en gewenste ondersteuning

De bereidheid om (meer) zwemmers met een beperking te verwelkomen is groot bij de zwemorganisaties. Variërend per type beperking is ongeveer 50 tot 70 procent bereid en geeft aan dat dit mogelijk is. Daarnaast is er een groep zwemorganisaties die wel bereid is, maar daartoe geen mogelijkheid ziet (6-12%) of dat niet weet (18-32%). Bij die groep speelt naast de factor van onvoldoende (gekwalficeerde) instructeurs ook de factor accommodatie/aanbod/materialen een belemmerende rol.

De gewenste ondersteuning is divers. We bespreken hier de meest genoemde: 35 procent van de zwemorganisaties heeft behoefte aan meer opleidingsmogelijkheden voor instructeurs en ook 35 procent wil graag ondersteuning bij het vinden van subsidies. 25 Procent geeft aan ook ondersteuning te willen bij het werven/vinden van instructeurs. Met name bij zwemverenigingen (41%), ten overstaan van zwemscholen (20%) en zwembaden (22%), is deze behoefte groot. Meer kennis over bepaalde beperkingen is volgens 23 procent gewenst en 20 procent wenst een overzicht van het bestaande sport- en beweegaanbod in de regio. Grote en middelgrote zwemorganisaties geven aan ook behoefte te hebben aan betrokkenheid vanuit de gemeente (23% en 21%). Naast bovenstaande punten valt nog specifiek op dat 22 procent van de zwemorganisaties, die al mensen met een beperking *in hun zwemles* hebben, aangeeft behoefte te hebben aan hulp bij het vinden van de mensen met een beperking (22%). De inzet van een ondersteunende buurtsportcoach (12%) of een handleiding om aanbod op te zetten en deelnemers te werven (15%) worden duidelijk minder vaak als zinvolle ondersteuning gezien.

NL Zwemveilig; aan de slag met de uitkomsten

Uit het uitgevoerde onderzoek blijkt dat er al veel mensen met een beperking meedoen in de Nederlandse zwembaden. Een belangrijk startpunt daarbij is de zwemles, waar bijna alle kinderen in Nederland op jonge leeftijd mee beginnen en ook veel kinderen met een beperking/gedragsproblemen aan meedoen. Het project NL Zwemveilig en de Nationale Raad Zwemveiligheid zullen gebruikmaken van de onderzoeksresultaten om met name de deskundigheid bij zwemonderwijzers verder te vergroten. In 2017 bleek namelijk al¹ dat er bij hen een kennisbehoefte ligt wat betreft het begeleiden van kinderen met een beperking. Binnen het project NL Zwemveilig is medio 2018 een specifiek deelproject gestart dat zich hierop richt en in 2019 wordt dit verder tot uitvoer gebracht. Het project richt zich met name op zwemonderwijzers, het opleidingsaanbod en ouders. Met name de veel genoemde belemmering en uitdaging van voldoende gekwalificeerde zweminstructeurs wordt opgepakt.

Daarnaast zijn er praktijkvoorbeelden op de projectwebsite (www.nlzswemveilig.nl) te vinden en zal er middels discussies en online blogs ook nader in gesprek worden gegaan over zwemveiligheid en mensen met een beperking. Hoe denken we hierover in relatie tot zwemles, zwemdiploma's, begeleiding en ondersteuning bij het zwemmen? Uiteindelijk met als doel dat iedereen veilig en met plezier kan meedoen in het waterrijke Nederland met haar unieke zwemcultuur.

1 Pinto, S. (2017). *Communiceren met zwemonderwijzers*.
Ede: Nationaal Platform Zwembaden | NRZ

Een initiatief van

Nationale Raad
Zwemveiligheid

Mogelijk gemaakt

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Kennispartners

mulier instituut

kenniscentrum
sport

Hanzehogeschool
Groningen
University of Applied Sciences

Windesheim